

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
СОҒЛИКНИ САҚЛАШ
ВАЗИРЛИГИ

Сил ҳақида нималарни билиш керак?

Умумий аҳоли учун
ахборот материаллари

Миннатдорчилик билдириш

Ушбу материални чоп эттириш ОИТС, сил ва безгакка қарши кураш бўйича Глобал Фонд томонидан молиялаштирилган TB-REP лойиҳаси доирасида тақдим этилган гранд асосида ҳамда PAS Маркази асосий реципиент сифатида амалга ошириши билан имкониятли бўлди. Мазкур нашрда ифода этилган муаллиф (муаллифлар) нинг фикрлари ГФ, Асосий реципиент ва TB-REP лойиҳасининг бошқа ҳамкорлари фикрлари билан мос келмаслиги мумкин.

Ушбу ҳужжатни ишлаб чиқишда “INTILISH” ННТ ПАТМ ходимлари Никитина Т.С., Суботин Д.Ю., Абу Шихада Ю.О. томонидан техник ёрдам кўрсатилди.

Ушбу ҳужжатни ишлаб чиқишда, унинг яратилишининг ҳар хил босқичларида қуйидагилар иштирок этдилар: РИФПИАТМ директори Парпиева Н.Н., Соғлиқни сақлаш вазирлигининг ДПТЁББ бош мутахассиси Ахмаджонов А.К., сил, ОИТС, сариқ касал бўйича бирлаштирилган дастурнинг миллий мутахассислари Гадоев Ж. ва Ибатов Х.Б., РИФПИАТМнинг даволаш қисми бўйича бош шифокори ўринбосари Белоцерковец В.Г., Тошкент ШСҚД бош шифокори Каландарова Л.Н., “Project HOPE HT - The People-to-People Health Foundation, Inc.” Филиали томонидан амалга оширилувчи Ўзбекистондаги сил билан курашиш бўйича USAID дастури ходимлари Волик В., Чичинадзе Д., Курбанова Р., Улмасова Д., Ўзбекистон Аёллар қўмитаси раисининг ўринбосари Нурматова Ш.О.

Сил - бу нима?

Сил – бу сил бактерияларини организмга кириб бориши билан ривожланувчи юқумли касаллик. Бунда касаллик билан шикастланувчи асосий орган – ўпка. Камдан-кам ҳолларда мия ва унинг қобиғи сили, суяклар, буйраклар, жинсий аъзолар, кўз, ичак ва бошқа органларнинг сили бўлиши мумкин.

Сил қандай йўл билан юқади?

Сил таёқчаси бемор инсоннинг йўталганида, аксирганида ва суҳбатлашганида ҳаво-томчи йўли билан юқади. Нафақат йўтал, балғам, ҳатто чанг ҳам хавфли. Қуёш нури тушмайдиган нам жойларда сил қўзғатувчиси ойлаб яшаши мумкин.

Сил наслдан наслга ўтмайди.

Юқиш қандай амалга ошади?

Сил билан ҳар қандай ёшда зарарланиш мумкин, аммо бу айниқса ёш болалар ва организми кучсизланган катта ёшдаги инсонлар учун хавфли. Агар ён-атрофда зарарланган инсон бўлса, касалланиш хавфи юқорироқ бўлади, айниқса узок вақт давомида ёпиқ ёки ёмон шамоллатилувчи хоналарда бўлса.

Агар инсон соғлом, меъёрдаги яшаш шароитларида ҳаёт кечирса, яхши овқатланса – сил билан касалланиш хавфи сезиларли даражада камаяди.

Касаллик қандай ривожланади?

Ўпка тўқимаси сил бактерияларининг кўпайиши учун қулай муҳитдир. Сил бактериялари ўпкаларга тушганда кўпайишни бошлайди ва

яллиғланиш пайдо бўлади. Ўпкаларда дўнгликлар пайдо бўлиб, уларнинг емирилиши содир бўлади ва таркибидагилар нафас олиш йўллариغا тушиб қолади. Шу тарзда ўз таркибида сил бактерияларига эга балғам пайдо бўлади ва шу билан юқтириш ва атрофдаги инсонларнинг касалланиш манбаи бўлиб қолади.

Сил- секин-аста ривожланувчи ва узоқ вақт давом этувчи касаллик. Бироқ, ўткир ва тез ривожланувчи шакллари ҳам бўлиши мумкин.

Эрта аниқланиб, ўз вақтида ва тўғри даволанганда – касалликнинг оқибати доимо ижобий бўлади.

Силнинг аломатлари қандай?

Силнинг асосий аломатлари қуйидагилар бўлади:

- 2 ва ундан ортиқ ҳафта давомида йўтал;
- кўкрак қафасидаги оғриқлар;
  - балғам ажралиб чиқиши;
  - тана ҳароратининг даврий ошиши;
  - тунги терлаш;
  - умумий лоҳаслик ва ҳолсизлик;
  - вазн йўқотилиши;
  - иштаҳа пасайиши ёки йўқолиши;
  - қон туфлаш.

Агар сиз ўзингизда ушбу аломатларни аниқласангиз, зудлик билан ўзингизнинг ҳудудий шифокорингизга мурожаат қилинг! У сизга зарур бўлган текширувларни тайинлайди!

Сил қанчалик хавфли?

Сил қўзғатувчилари жуда ўзгарувчан ва дори-дармонларга турғунликка тез эга бўладилар, уларни нафақат дори воситалари билан йўқ қилиш, балки аниқлаш ҳам мураккаб бўлади. Нотўғри даволаш, даволашдаги узилишлар, сурункали сил таёқчаларини ажратувчи беморлар билан

доимий алоқада бўлишлик ва бошқа сабаблар натижасида сил (силга қарши дори воситаларининг таъсирига турғунлик) даволаниши жуда қийин бўлган сурункали шаклга ўтиши мумкин.

Сил қандай аниқланади?

Силнинг энг ишончли ва осон бўлган текшириш усули, сил бактериялари мавжудлигига балғамнинг микроскопик текшириш усули ҳисобланади, у унинг таркибида сил бактериялари мавжудлигини аниқлаш имконини беради.

Ушбу текширув учун тиббий ходимлар назорати остида балғамнинг эрталабки миқдори йиғилади. Одатда балғамнинг икки миқдори текширувдан ўтказилади.

Силни аниқлашни рентгенологик усуллари - кўкрак қафаси флюорографияси ва рентгенографияси .

Силни ўз вақтида ташхислаш муваффақиятли даволаниш гаровидир!

Силни қандай даволаса бўлади?

Силнинг давоси бор! Силдан тузалиб кетиш учун беморларга қуйидагилар зарур:

- Шифокорга ўз вақтида мурожаат қилиш.
- Шифокор назорати остида даволаш курсини тўлиқ ўтиш.
- Шифокор томонидан тайинланган силга қарши дори воситаларини қабул қилиш ва даволанишда узилишларга йўл қўймаслик.
- Шифокорнинг барча тавсияларини ўз вақтида бажариш, чунки даволашнинг натижаси шунга боғлиқдир.
- Ўзини-ўзи даволаш билан шуғулланиб бўлмайди!

Силни даволашнинг шароитлари

Беморнинг умумий ҳолатига, ўпкадаги жараённинг тарқалганлигига ва касалликнинг оғирлигига боғлиқ ҳолда, силни даволаш амбулатор ёки стационар шароитида бўлиши мумкин.

Амбулатор даволаш уйда ўтказилиши ёки беморларнинг ўзлари даволаш муассасасига келиб даволанишлари мумкин.

Стационар даволаш беморни шифохонага жойлаштириш билан амалга оширилади.

Беморлар учун силни амбулатор даволашнинг афзалликлари

Ўзбекистонда силни амбулатор даволаш бўйича мавжуд бўлган тажрибасига асосан қуйидаги хулосалар қилинган:

- Амбулатор шароитда даволашни бошлаган силнинг турғун шаклига эга бўлган беморларнинг даволаш натижалари, шифохонага жойлаштирилган беморларнинг даволаш натижалари билан ўхшашдир.
- Амбулатор даволанаётган беморларда дори воситаларига ноҳўя таъсирлари шифохонага ётқизилганларга қараганда камроқ аниқланади. Шунини таъкидлаш жоизки, стационар босқичдаги ноҳўя таъсирларнинг пайдо бўлишида беморга кўрсатилувчи хизматларнинг сифати, бепул лаборатор хизматлар ва тор мутахассис-шифокорларнинг маслаҳатлари каби ҳам юқори.
- Беморларни амбулатор шароитда даволаш беморлар учун анча қулай.
- Амбулатор шароитда даволаниш стационарда қараганда арзонроқ.

Сил билан касалланган беморларни уйда даволашда нималар зарур?

Даволашнинг эрта босқичларида сил билан касалланган беморларни амбулатор шароитда даволаш имкониятларини таъминлашнинг қуйидаги бир қатор объектив омиллари мавжуд:

- Силни даволашга юқори эътибор берилганлик.
- Алоҳида хонанинг мавжуд бўлиши.
- Ушбу ён-атрофда 18 ёшга тўлмаган болаларнинг, ҳомиладор аёлларнинг ва катта ёшдаги(нуроний)ларнинг бўлмаслиги.
- Инфекцион назорат чораларига хонада риоя этилиши.
- Беморни парвариш қилаётган шахснинг мавжудлиги.
- Беморни уйда даволаш учун силга қарши дори воситаларини мунтазам, узлуксиз келтирилиши.
- Участка шифокори томонидан беморни бир ойда 2 мартадан кам бўлмаган, фтизиатр томонидан эса бир ойда 1 маротабадан кам бўлмаган доимий кўриги ва маслаҳатлари таъминланиши.
- Беморда сил бактериялари ажралиб чиқиш даврида тиббиёт/парваришловчи ходимларида респираторнинг мавжудлиги, унинг тўғри ишлатилиши ва беморнинг ўзи ҳам ниқобчадан фойдаланиши зарур.

Сил профилактикаси

Агар организмнинг ҳимоя кучларини сусайтирувчи омилларни четлаб ўтилса: овқатланиш, меҳнат, дам олиш тартибига риоя қилинса, кўпроқ тоза ҳавода бўлиб, чекмаслик, алкогольга ружу қўймаслик, хонадаги тозаликни сақлаб, шахсий идишлардан, гигиена воситаларидан фойдаланилса, ўзингизни ва атрофдагиларни сил билан зарарланишдан ҳимоялашингиз мумкин. Оилада сил билан касалланганлар аниқланганда синчковлик билан шифокорнинг тавсияларига риоя қилиш лозим.

**Республика ихтисослаштирилган фтизиатрия ва пульмонология
илмий-амалий тиббиёт маркази**

Тошкент ш., Шайхонтохур тумани, Алимова кучаси, 1. Индекс: 100086

Телефон: +998 (71) 278-04-70 / +998 (71) 278-15-28,

Факс: +998 (71) 278-04-70

Муҳаррир: Д.Сагатова

Компьютерда тайёрловчи: МЧЖ «PREMIER PRINT»

Нашриёт лицензияси AI № 263 31.12.2014

Босишга руждат этилди 00.00.2018 й. Бичими 60x90 1/16

«Calibri» гарнитураси. Офсет босма усулида босилди.

Босма табағи 1,75.

Адади 500 нусха

«BAKTRIA PRESS» МЧЖ Нашриёт уйи

100000, Тошкент, Буюк Ипак Йўли мавзеси, 15-25

тел.: +998 (71) 233-23-84

МЧЖ «PREMIER PRINT» босмахонасида чоп этилди

УЎК 616-002.5

КБК 55.4

Сил ҳақида нималарни билиш керак?

Умумий аҳоли учун

ахборот материаллари

Тошкент : Baktria press, 2018. - 6 б.

ISBN 978-9943-5092-9-0

© РИФПИАТМ, 2018

© Baktria press, 2018